

APROXIMACIÓ AL FET MUSICAL D'INCA

SANTIAGO CORTÈS I FORTEZA
JOAN PARETS I SERRA

INTRODUCCIÓ

En el programa de Festes dels Sants Abdon i Senén de l'any 1976 ja vàrem dir (i quasi ja resulta un tòpic) que la Ciutat d'Inca no la podem reconèixer com una ciutat eminentment cultural ja que el seu tarannà industrial ha passat per damunt moltes coses i situacions. Però, així i tot, tenim que al llarg de la seva història ha tingut diverses maneres de manifestar la seva cultura. Amb aquesta comunicació volem tractar com s'ha manifestat la música. Treurem cinc casos concrets que són prou significatius de la vitalitat musical de la ciutat: Els orgues històrics, Sa Revetla, L'Harpa, La Banda i Antoni Torrandell i Jaume.

És necessari posar fil a l'agulla donant uns esquemes sobre la història de la música inquera. Per aquest motiu, avui vos presentam aquest treball amb els següents apartats: Agrupacions Folclòriques i musicals, La Banda de Música, Els Orgues Històrics, Els Músics Compositors, Els Cantants Lírics.

Evidentment, i em som plenaments concients, manquen altres apartats que no hi han pogut tenir cabuda en aquest treball per la limitació de planes. Aquest apartats podrien ser molt bé : Bibliografia musical, Comerços musicals, Cursets musicals, Fons musicals, Institucions musicals, Manifestacions musicals, Catàleg d'arxius musicals, Inventari d'Instrumentos musicals, Aportacions musicals des d'Inca a : «*Obra del Cançoner Popular de Catalunya*», «*Cancionero Español*» de Pedrell, «*Die Balearen in Wort und Bild geschidert*» de l'Arxiduc Lluís Salvador; «*Costumari Català*» de Joan Amades, «*Mallorca, Menorca Ibiza, Folklore*» d'Antoni Galmés, «*Cançoner Musical de Mallorca*» de Josep Massot i Planes, «*L'Essència de Mallorca, Recull de costums i tonades*» d'Andreu Estarelles, «*Cent i tantes cançons*» d'Antoni Riera, «*Folklore de Mallorca*» de Bartomeu Ensenyat.

Estudis que estam fent però que animam a l'estol de gent jove que té relació amb el **Fet Musical de la Ciutat d'Inca** que vagi gratant per dins aquest terreny per un dia, no molt llunyà entre tots poder treure una verdadera Història Musical de la Ciutat d'Inca.

El *Centre de Recerca i Documentació Històrico-Musical de Mallorca*. ja des d'aquest moment es posa a la disposició dels qui vulguin seguir, oferint el material sobre el tema que té en el seu fons ubicat a la Rectoria de Sineu.

La Música ho mereix, Inca també.

1. AGRUPACIONS MUSICALS

A) *Les agrupacions folklòriques*

SA REVETLA D'INCA

Sa Revetla d'Inca neix pel gremi dels Escudellers a mitjant segle XVI. La seva tasca consistia en acompanyar a les autoritats per les festes dels Patrons. La víspera de la diada patronal ballaven tota la nit pels carrers d'Inca i després a l'Ofici acompanyaven als Jurats per fer l'Oferta. També ballaven a la festa del gremi dels Escudellers el dia de la Santíssima Trinitat.

Desaparegut el gremi dels Escudellers es feu càrrec de Sa Revetla l'Ajuntament. A finals del segle XIX fins els anys trenta l'amon Mateu Planes en fou el seu director. Després fou l'amon Antoni Amorós que fins als anys cinquanta es feu càrrec de Sa Revetla per passar la batuta al seu fill també Antoni, fins que a l'any 1957 en Jaume Serra Beltran, home que provenia de Sa Revetla i de L'Art Vell va unificar aquests dos grups i l'any 1960 la convertí en agrupació folklòrica. L'any 1990 es converteix en Agrupació Cultural.

Dels anys trenta tenim una llista dels seus components:

Bartomeu Vives (Manyo)
 Llorenç Socias (Misseta)
 Antoni Reus (Rosa)
 Bartomeu Pericàs (Campaneter)
 Jaume Serra
 Gabriel Colom
 Jaume Gual (Boquirito)
 Bartomeu Cañelles, músic.
 Miquel Rubert (Clarete)
 Joana Mulet (Pastoreta)
 Antònia Capó (de Cas Sabater nou)
 Antònia Figuerola (Floreta)
 Francisca Coll (Barona)
 Catalina Aloy (de Ca sa viudeta)
 Catalina Ferriol (Vicença)
 Antoni Amorós, Director

L'any 1986 actuà a Ferreries i a Ciutadella.

En el setembre de 1990 viatge per primera vegada a la península per actuar a Santa Coloma de Cervelló i a Torrelles del Llobregat.

El 21 de juliol de 1991 participà al IX Festival de Música de Vic interpretant els balls i les tonades «El Parado de Valldemossa i la Bullanguera» aconseguí el primer premi. En aquest festival internacional hi participaren 60 grups de diversos països essent el primer premi per «Sa Revetla d'Inca», el segon i el tercer foren per Grècia i Itàlia.

Amb motiu del XXVè aniversari de la Coronació Pontifícia de Santa Maria la Major, dia 28 de maig de 1992, la Revetla va reinstaurà el ball dels Cossiers.

REVELTERS DEL PUIG D'INCA

Amb la inquietut de donar a conèixer les cançons, balls i costums dels nostres avantpassats neix l'any 1986 una agrupació amb el nom de Revetlers del Puig D'Inca. De tot d'una ja el formen un grup nombrós de persones, més de cinquanta, i és elegit president Llorenç Llobera.

Ben prest comencen a actuar per tota Mallorca i van a Menorca i Eivissa. Les terres catalanes també seran escenari pels revetlers com ho seran les de Ponferrada, Canàries i les andaluces concretament la Sevilla de la EXPO '92.

A més de la seva activitat com agrupació de cant i ball mallorquí, els Revetlers han duit tota una sèrie d'accions encaminades a donar a conèixer els nostres costums, essent de destacar l'exposició de vestits antics mallorquins que feren a Can Siquier com també la gran ajuda que estan donant per restaurar i conservar així com de fer més acollidor el Puig d'Inca amb l'Ermita de Santa Magdalena.

S'ha de destacar anualment i des de l'any 1987, per les festes patronals, els Revetlers del Puig d'Inca organitzen la Trobada de

Balls Populars en la que participen grups de Mallorca i altres vinguts de fora.

COFRE ANTIC

L'any 1988 «Cofre Antic» és un grup format per dues al·lotes i dos joves, es reuniren per cantar cançons tradicionals mallorquines i s'acompanyaven amb un llaud, una guitarra i una bandurria. Aquest grup, dia 28 d'octubre de 1990, fou ampliat i ja comptà amb tres guitarras, dos llauds, dues bandurries, una mandolina i un contrabaix clàsic. En quant al conjunt vocal l'integraren dues veus femenines i dues veus masculines. Vuit parelles de ball completaven l'Agrupació en torn de la qual es creà l'Escola de Ball. La direcció de la nova Agrupació folklòrica quedà a càrrec de Joana Mestre Janer i Josep Gomez Pujadas.

Mallorca ha estat l'escenari més habitual d'aquest grup però també han actuat a distints pobles de les Illes Menors i de la península destacant les que feren a Olot, amb motiu de la festa de «Giganters i Grallers», la de Múrcia en el «Festival Nacional de Folklore» i a Ciudad Real.

Són famoses les ballades populars que organitza. Bé amb la participació d'altres grups o bé ells mateixos.

Una de les característiques d'aquest grup és que usen la vestimenta que emprava la gent per anar a fer feina al camp.

TUNA JOVENIL CUNIUM

Al redòs dels Revetlers del Puig d'Inca, l'any 1986, nasqué la «Tuna Jovenil Cunium» venia a cubrir el buit deixat per la Tuna del Col·legi de Sant Vicenç de Paul. A més d'alguna actuació esporàdica, animava la nit del Les Verges amb les seves serenates.

B) Cant coral

L'HARPA

Era el 15 de novembre de 1921 quan, a una reunió de la Junta Directiva de l'Orfeó del Centre d'Obrers Catòlics d'Inca, sota la presidència de Mestre Miquel Duran i Saurina, s'acordava posar el nom de «L'Harpa d'Inca» a dit orfeó. Així naixia l'entitat inquera que per mes de setanta anys ha omplert la vida musical de la ciutat. En complir-se, l'any 1971, les Noces d'Or de l'agrupació el seu primer director Mestre Jaume Albertí i Ferrer fou justament distingit amb una medalla commemorativa, a un acte celebrat amb l'assistència de les primeres autoritats municipals.

La primera actuació del nou orfeó «L'Harpa» va tenir lloc el 22 de gener de 1922, a la seva seu del Cercle d'Obrers Catòlics d'Inca. Poc temps després anà a Ciutat i, havent cantan davant el sepulcre de Ramon Llull en senyal d'homenatge a tan insigne figura mallorquina, es traslladà a l'Ajuntament on interpretà *l'Himne Mallorquí* d'Antoni Pol i Juan. Finalment feren un concert al Teatre Líric, acompanyats de la Banda Mallorquina, de la qual havia estat músic i director el que ho era ara de «L'Harpa», el Sr. Jaume Albertí i Ferrer.

El desembre de 1925 el nou bisbe de Mallorca Mons. Gabriel Llopart celebrà un Pontifical a l'Església parroquial de Santa Maria la Major d'Inca «L'Harpa» hi intepretà magistralment la «*Missa in honorem Stae. Mariae Majoris*», acompanyada a l'orgue pel seu propi autor, Mn. Bernat Salas i Seguí, d'aquest mateix, hi canta també el «*Sacerdos et Pontifex*».

L'any 1928 trobam «L'Harpa» a les Fires i Festes de Sòller, on canta la Missa de Mn. Bernat Salas i el seu himne «*Nostra Senyera*» compost per Rosend Massagué.

L'Orfeó té dues peces molt característiques una la ja citada «*Nostra Senyera*» del mestre Rosend Massagué, amb lletra de mestre Miquel Duran i Saurina, que fou estranat el 30 de juliol de 1928 a l'Ajuntament d'Inca. L'altre és «*Fe, Patria, Amor. Himne de l'Orfeó L'Harpa d'Inca*» amb música de mestre Antoni Torrandell i Jaume i lletra de Mn. Andreu Caimari i Noguera, fou editat a França per l'editor R. Deiss amb la lletra en català i francès traduïda per Georges Blanchard.

Les Festes del setè Centenari de la Conquesta de Mallorca es feren a Ciutat pel setembre de 1929. L'Harpa d'Inca anà a la Colcada que es va fer per commemorar aquest aniversari. Segons comentaris de la gent entre els quals es contaven molts intel·lectuals, la senyera de l'Orfeo, dissenyada per l'arquitecte Guillem Forteza Pinya l'any 1926, fou la cosa de més preu que hi hagué a la desfilada, doncs enmig de tantes representacions, solament L'Harpa d'Inca duia les barres vermelles, símbol de la bandera gloriosa del Rei En Jaume.

Amb motiu de la mort de Mn. Bernat Salas, «L'Harpa» organitza una missa a Santa Maria la Major en memòria, homenatge i sufragi d'aquest bon compositor i millor amic de tota «L'Harpa», interpreten la «Missa» de Mn. Salas.

Els anys de la guerra foren uns anys difícils per l'Orfeo, aquest pateix uns anys, llargs anys de decaïment fins que l'any 1946 es fa càrrec de la presidència el Sr. Antoni Autonell, proposant-se renovar l'agrupació i dur-la un altra vegada a les seves antigues glòries.

Amb tal motiu el P. Miquel Salom i Sansó franciscà del TOR, convoca a una reunió les forces vives i artístiques d'Inca, al teatre «Gran Via», per tal d'organitzar la vida musical de la Ciutat, amb la idea de fer uns concerts setmanals, els dimarts, a dit teatre. I s'anuncia ja per el proper Dimarts Sant un concert sacre a càrrec de la Banda Municipal i de l'Orfeo «L'Harpa» dirigits per Jaume Albertí i Ferrer.

De llavors ençà L'Harpa ha tingut vertaders moments de resorgiment i moments difícils. Els finals dels seixanta i principis dels setanta foren temps de vertadera crisi, sols la il·lusió del seu President Miquel Corró Ramon i la d'uns pocs més que al seu costat mantenien encesa la vacilant flama de L'Harpa i amb la decisiva empenta del Batle, aleshores Antoni Pons i Sastre (home preocupat per a la cultura), l'any 1983 L'Harpa reexí incorporant noves veus i integrant el Coro del Col·legi Sant Vicenç de Paul. Noves peces s'incorporen al seu repertori i participa plenament de la vida cultural i festiva de la Ciutat. El Mestre Miquel Aguiló Serra duu la batuta que darrerament ha cedit a la seva filla Maria Magdalena Aguiló Estrany.

Els darres anys a popularitzat els Concerts d'Any nou i Reis que darrerament dona amb la Banda «Unió Musical Inquera». Es membre de la Federació de Corals de Mallorca.

C) Bandes de música

UNIÓ MUSICAL INQUERA

Una de les institucions musicals més representatives dins la nostra Ciutat és sens dubte la banda de música «La Unió Musical Inquera».

La Renaixença dugué un esclafit de fets culturals no tan sols a la Ciutat de Mallorca si no també a molts indrets de la Part Forana mallorquina. Moltes institucions nasqueren a l'ombra de la il·lusió, empenta, coratge, de moltes persones que feren possible el resorgiment de l'ànima cultural d'un poble endormissada per mol-

tes contrarietats, vicisituds, vexacions, sobre tot les motivades pel decret borbònic de «Nova Planta». El segle XIX fou un temps molt propici i poc a poc sorgiren aquestes ànsies culturals a la Ciutat i a molts indrets de l'Illa. La Cultura ja no és la «Fera ferotja» que tot ho devora, la Cultura és l'esplai de l'esperit, la dignificació de la persona, el fet que diferencia la persona dels demés ens creats.

Inca és una ciutat feïnera, malgrat les onades turbulentes que avui ens amenacen, però també és un poble que ha sabut, amb moltes dificultats, mantenir encesa la llàntia de la cultura. Gairebé coincidint amb la progressiva industrialització començava l'empenta cultural amb aire fresc i juvenivol. Inca a finals de segle ja tenia la seva banda de música. Bandes com la de la Sociedad la Verdad, la den Garcia, la banda de Mestre Nofre, la Banda del Regiment, la Banda Municipal, la Unió Musical Inquera, posaren en tot moment la nota, moltes vegades brillant, musical dins el nostre poble. Les batutes harmoniosament mogudes per valuosos mestres marcaven els festers compassos de les alegres melodies. Quí no recorda les nervioses però segures mans de D. Jaume Albertí i Ferrer? Ell dirigí la Banda Municipal des de l'any 1941 fins l'any 1958 en que una desafortunada desició municipal la feu desaparèixer. Altres directors ha estat Onofre Martorell, Bartomeu Oliver i Martin, Antoni Llompard i Rexach, i més en els nostres dies Vicenç Bestard i Garcia i Miquel Genestra i Alomar.

Aquella malifeta de 1958 deixà Inca sense Banda, però el cuquet de l'afició a la música feu que l'any 1960 en torn del gran aficionat i mestre de la música Vicenç Bestard es reunissen per assatjar alguns músics i així fou com sortí «La Unió Musical Inquense», rebelant-se contra la idea de deixar Inca sense banda. I comencen les actuacions, Inca torna a aplaudir les seva banda i els pobles veinats la sol·liciten, no hi ha cap festa civil o religiosa on no es deixin sentir les més o manco afinades, però sempre il·lusionades, melodies. Pasdobles, sarsueles, marxes, himnes, melodies populars... formaran part d'un primer repertori. L'esforç d'aquells músics es vegé premiat quan gràcies a l'escola municipal de música, per la que treballà molt Pere Ballester del Rey, a les hores Director de l'Escola Llevant, i el que en fou el seu primer director i mestre Rafel Martinez i Llorens, donà savia jove i nova a la Banda.

La idea «Unió Musical Inquense» no havia estat una brusca passetjera si no que tendria continuïtat. L'any 1984 Inca fou seu de la IV Trobada de Bandes que organitza el Consell Insular de Mallorca, la nostra Banda fou l'anfitriona i protagonista, el Mestre Bestard amb emoció, al final, dirigí totes las bandes assistents, sens dubte era un reconeixement a la gran tasca duita a terme per aquell grupet que havien sabut posar el fonaments del que ara és «La Unió Musical Inquera» un important element cultural de la nostra Ciutat.

El Mestre Vicenç Bestard pot descansar el pes de la batuta en el jove director Miquel Genestra. El músic Rafel-Pau Cortès Forteza es elegit president de la Banda (1991-1994) i es forma una directiva amb elements antics que aporten l'ex-

periència i elements joves que amb les noves idees ajuden a rejuenir la banda procurant que no manqui mai aquell clima d'amistat dels seus inicis.

Noves peces han anat enriquint el repertori. Els concerts de les fires, de les festes patronals, de Nadal, les processons, són bones ocasions per veure i escoltar la tasca que setmana rera setmana sense descans duen a terme. Una de les millors experiències de que parlen els músics de la Banda d'Inca és l'actuació que per dos anys han tingut a València per les Falles, actuació que fou molt aplaudida.

Per la festa de Santa Cecília de 1991, la Col·lecció «XIMBELL» obria una secció de Goigs i la començava amb el «*Goigs a Santa Cecília que li canta la Banda de Música d'Inca (Mallorca)*» amb lletra de Mn. Pere-Joan Llabrés i Martorell, amb música de Miquel Genestra i Alomar i Sebastià Llabrés i Munar, la nota històrica de Mn. Santiago Cortès i Forteza i el dibuix de Sebastià Llabrés i Munar. Per primera vegada s'imprimí l'escut de la Banda realitzat per Miquel Ramis Ramis segons disseny de Mn. Santiago Cortès. Escut que tots els músics llueixen en plata a la solapa confeccionats per l'empresa barcelonina «Ferthi». També per reconèixer la tasca duita a terme en favor de la Banda, es creà la distinció de «Músic d'honor», els primers nomenaments recaigueren en Mn. Pere-Joan Llabrés i Mn. Santiago Cortès, l'any següent en D. Pere Ballester del Rey.

Un conveni signat amb l'Ajuntament farà que hi hagi una estreta col·laboració entre la Banda i la primera Institució inquera. Es membre de la Federació Balear de Bandes de Música i Associacions Musicals.

BANDA DE TAMBORS I CORNETES DE LA SALLE

Al començament del curs escolar 1958-59 al col·legi de La Salle d'Inca i amb l'empenta i il·lusió de «L'hermano» Lluís Segura es fundà la Banda de Tambors i Cornetes de La Salle. Al principi contava amb 10 tambors i 18 cornetes, dues d'elles amb traspositor en do i en re. Els assaigs començaren per les vacances nadal·lenques de 1958 sota la direcció del Caporal 1é i Cap de la Banda de Tambors i Cornetes del Batallón Llerena n.1 D. Lorenzo Dólera. la edad dels primers components era entre 8 i 13 anys. La primera factura d'instruments i accesoris costà 19.416 ptes. Entre els fundadors hem de destacar Pedro Villalonga, Antoni Rotger i Antoni Villalonga. Ben prest, al mig any ja tenien un repertori de 16 composicions, les més preferides: El pasdoble *Heroína*, la marcha *Semana Santa en Sevilla*, i *Ida*.

A més d'actuar a les festes del Col·legi, a les processons i per les festes d'Inca, ha actuat a distints pobles de Mallorca, Menorca, Barcelona i València (sobre tot per les Falles).

L'any 1973 inclouren dins la Banda un grup de «Majorettes»

BANDA DE CORNETES I TAMBORS D'ADENA

Com una activitat més del Grup Ecologiste Adena-Inca neix l'any 1990 la «Banda de Cornetes i Tambors Adena», formada per 55 components entre nins i

grans. Els responsables foren des del principi Miquel Mateu, per les cornetes i Miquel A. Celià pels tambors.

La seva primera actuació fou per la Setmana Santa Inquera de 1990.

El dia 31 de juliol de 1993, dins les festes patronals d'Inca Adena-Inca organitzà la I Trobada Comarcal de Bandes de Cornetes i Tambors en la que participaren 10 bandes de la comarca d'Inca i com a convidades la banda «L'Amistat» de Palma i una banda municipal menorquina.

2. ELS ORGUES

Inca té el privilegi de ser la localitat, de la part forana de Mallorca, que compta amb major nombre d'orgues històrics, quatre es conserven un, l'antic del convent de Sant Francesc, es perdé substituït llavors, en aquest segle, per un altre.

SANTA MARIA LA MAJOR

Les dates més antigues que hem trobat referent als orgues d'Inca son aquestes: «Octubre any 1419. Jo Perot Comes mestre de orgues habitant a la Ciutat de Mallorques promet... Primerament que yo faré e obraré los dits orguens Pollença de molle de ala los quals seran un pam major de canons que no són aquells que ara e fets a Incha...»

«Item ordinavid quod de cetero Bartomeus Duran, presbiter, teneatur pulsare ORGANA dicte ecclesie...» 7? Octubre de 1563.

L'any 1596 es fundà un benefici de l'orgue.

L'orgue antic de 1595 era de Joan Alenyser. L'actual és de Gabriel Tomà construït entre 1816-1832. Consta de dos teclats; Cadireta i Orgue Major. Té jocs parits C/c i 51 tecles C-d». Afiació 1 tò i 1/2 baix.

El Rector que començà la tasca de fer el nou orgue fou el doctor Damià Llambias, i el que acabà la feina i podem dir que va dur tota la tasca va esser el Rector D. Joan Amengual.

L'any 1990 començà la més recent restauració que du a terme l'orguener algaidí Antoni Mulet i Barceló.

MONESTIR DE SANT JERONI

La primera data que hem trobat referent a dit orgue diu: «Dia 7 de juny de 1638 quatre sous per una ajuda per lo orga» i ja referent a l'orgue actual: «Dia 27 8bre 1694 se extregué de la taule Mummularia docentas lliuras prosehides do dot de Sor Drusiana Vanrell pegades al P en taula a Sebastià i Damià Caymaris a ells feta y Andreu Siserol pdor de dit convent a compliment plo valor del orgue fesan dits caimaris».

Els organers són Sebastià i Damià Caimari, l'any 1649. Consta d'un teclat octava curta, 45 tecles C-c''' partit C/c. Afiació dos tons baix.

El mateix orgue du aquesta inscripció: «Este Orga fonch llimpiat y templat per a F. Para Lluch Organista Religiós de St Francs y natural de Fornalug assent Piora de este Sagrat i Religs Monastir la Rda. M. y Sra Sor Maciana Rossello natural de Palma als 15 maig 1865 (?)».

SANT DOMINGO

Mn. Joan Coli ens diu l'any 1921: «hay el órgano que por lo deteriorado y el mal estado en que se encontraba a fines de 1907 se restauró añadiéndole un nuevo registro, o sea la Trompa real, un teclado moderno, y los fuelles nuevos costando todo más de 600 pts, y se bendijo ya en 12 de Enero de 1908, resultando así un órgano para esta Yglesia bastante regular y de sonido muy fino».

Pareix de la família Caimari en el segle XVIII consta d'un teclat octava curta 45 tecles C-c''' partit C/c.

L'any 1987 fou restaurat per l'orguener de Campanet Pere Reynés i Florit. La inauguració de l'orgue restaurat coincidí amb les festes commemoratives del 25è aniversari de la Parròquia.

SANT FRANCESC

És el més modern instal·lat l'any 1940. Antoni Mulet i Barceló ha escrit: «Orgue netament romàntic. Amb el seu sistema pneumàtic, pertany a l'anomenada «època negra» de la orgueneria. Quan l'orgue ha anat perdent la seva personalitat i es limita a imitar a l'orquestra».

Fou construït per la Casa Eleizgaray els anys 1934-1935. És un instrument de transmissió pneumàtica. Amb dos teclats reversibles de 61 notes i un pedaler de 30. Consta de 10 jocs reals. Fou inaugurat el 15 de desembre de 1940.

Antoni Riera i Estarellas escriu a *Diario de Mallorca* 18-XI-1986, pàgina 19: «Allà por los años 1934-1935 la Casa Eleizgaray de San Sebastián instaló en Palma dos órganos de propaganda. Uno en la «Domus Artis» de la calle de San Jaime y otro en Santa Ana, de la Capitanía General. Este último fue muy usado por la Capella Clàssica... Al disolverse esta casa los instrumentos fueron vendidos. El de «Domus Artis» a la Parroquia del Terreno. El de Capitanía lo fue a la Iglesia de San Francisco de Inca».

3. ELS MÚSICS COMPOSITORS

AGUILÓ I CAPLLONCH, Miquel (1924) Fou deixeble del seu oncle Mn. Josep Aguiló i de Mestre Antoni Torrandell i Jaume. Té compost un *Parenostre*, *Avemaria*, *Gloria Patri* i una *Salve*, a més ha musicat lletres de cançons escrites per ell mateix que duen per títol: *Torrent de Pareis*, *Cala Tuent*, *Una ola de calor*, *Sense tu*, *No em fugis*, *Res canviarà*, i per piano: *Tiempo de Vals*.

AGUILÓ I POMAR, Josep (10,VIII,1889 - 4,VI,1946) Don Joan Torrandell fou el que l'inicià al món de la música. Ordenat prevere fou professor de gregorià en el Seminari Conciliar de Mallorca i organista de la parroquia de la Santíssima Trinitat, després passà a Inca on fou nomenat Organista suplent i primatxer de Santa Maria la Major (1918-1944). En 1916 dirigia una coral que s'havia fundat a Inca, orfeo que durà poc temps. Des de la fundació de l'Harpa fou orfeonista actiu arribant a ser Vicepresident Honorari. Com a composicions seves coneixem: *Quid retribuam Domine*, *Himne a Sant Domingo (1919)*, *Himne a Santa Maria la Major* i *Missa Nova*.

ALBERTÍ I FERRER, Jaume (Inca 13,IV,1889 - Pollença 16,IX, 1979) Músic. Mestre. Director. Instrumentista. Els seus mestres foren: Onofre Martorell, Nadal Torrandell, Josep Balaguer i Miquel Marquès. Va ser fundador dels Orfeons: L'Harpa d'Inca (1920). L'Orfeo de Sineu (1928) i director de les bandes Mallorquina de Palma (1916-1919), Municipal de Pollença (1925), Municipal d'Inca (1945) i Municipal de Santa Margalida. Fou també professor d'harmonia. Podem dir que no hi havia cap manifestació cultural local que D. Jaume no hi prengué part. Encara que ell manifestàs moltes vegades que no era compositor nosaltres tenim registrades com a seves: *Himno de la Solidaridad Católica* amb lletra de Costa i Llobera amb data de 12-I-1907, *Himno del Miliciano-Pollensa*, *Missa dels siumenges d'Advent* i *Corema* editada per l'Impremta La Esperanza S.A. i *Goigs a Santa Maria Assumpta Gloriosa* amb lletra de Mestre Miquel Duran, *Vos reinau damunt l'altura* 1948, *Somnis de Pescador* 1958.

ALOMAR I PERELLÓ, Antoni (Llubí 29,I,1946-Inca 2,XI,1989) Cantautor. Professor de guitarra clàssica, creà i participà en diversos conjunts com el *Trio Gringos* i *Los Telstar* amb els que gravà nou discos. Sovint era l'autor de les lletres que musicava.

BALAGUER I VALLÈS, Josep (Inca 6,I,1869- Ciutat de Mallorca 16,II,1951) Mestre, Director i Compositor. Tingué per professors a Joan Torrandell, Guillem Massot i Beltran, José Tragó, Pedro Fontanilla i Albéniz. Fou durant dues temporades, mestre concertiste de piano del Teatre Reial. El 1931 entrà a l'Acadèmia de Bellas Artes de San Fernando. A més de dirigir diverses bandes de música militars, 1947 hom li donà el títol de «Maestro-Fundador y Director Honorario de la Orquesta Sinfónica de Mallorca» En Balaguer passarà per un dels millors directors que ha donat Mallorca. Ell mateix va dir que era: «músico ejecutante y Maestro Director. Sólo tengo estas pocas piezas escritas de cuando convivía con el inmenso Uetam»: *Avemaria* (1892), *Himno* (lletra de Costa i Llobera, 1897), *Mi debut* (pasdoble, 1897), *Himno del Regimiento de Infantería de Inca*, *Himno al Sagrado Corazón de Jesús* (1897) *Musas latinas* (pasdoble) *Ñoñerías*, *Romanzas* i *Oh Salutaris Hostia*. Era nebot del cantant d'òpera Francesc Mateu Nicolau «Uetam». L'Ajuntament de

Ciutat de Mallorca li va dedicar un carrer el 1958. Com també li han dedicat els Ajuntaments d'Inca i de Santa Eugènia.

BELTRAN I OLIVER, Gabriel (1884-?) Germà de l'anterior, també es dedicà a la música però en tenim poques notícies, sols sabem que fou director de la banda de Alguazás (Murcia) i que compongué un pasdoble dedicat a les Destil·leries Alguecares

BELTRAN I OLIVER, Llorenç (26,IV,1881-?) Músic. Compongué les obres per a banda: *Pensamiento* (marxa fúnebre), *instantànea*, *Flor de almendro*, *Pilar* i *Socorro* (dues dances per piano que estan editades). L'any 1932 s'estrenà a Palma *Olé Palma*.

CORTÈS I FUSTER, Pere (22,IV,1906) Pianista, compositor i pintor. Podriem dir que la música és el seu «hobby». Es deixeble dels Torrandells: Joan (pare) i Antoni (fill). Té compostes tres peces, totes elles per piano: *Ja són les dues* marxa, *Magda* vals i *Ritme* xotis.

DOMÈNECH I COLL, Jaume (2,I,1926) Gran aficionat a la música dedica llargues hores a la interpretació pianística. Compongué *12 nombres de mujer* que fou enregistrat en un disc interpretat per Cosme Adrover i Vidal en 1976.

FERRAGUT I FERRER, Pere Andreu (13,XI,1778-11,III,1853) Encara que no tenim notícies de que fos compositor creim que no podem deixar de banda aquest religiós dominic exclaustrat que fou mestre de música i que després de l'esclaustració fitxà la seva residència a Inca. A més de ser organista de Sant Domingo d'Inca fou professor de música i la seva fama s'estengué més enllà de les nostre illes.

FORTEZA I FUSTER, Bernat, (3,XII,1948) Cantautor, Alumne de La Salle i del Seminari Conciliar de Mallorca, ha estudiat guitarra i flauta i és compositor de les cançons que canta, amb lletres de Miquel Duran i Saurina, Miquel Costa i Llobera i també de pròpies. Entre d'altres té els següents títols: *Els meus set anys*, *Recordanza del meu poble*, *Dos sospirs*, *Mentides*, *Paraigues*, *Els estudis de ma infantesa*. Ha actuat amb el grup «Tramuntana». L'any 1974 guanyà el primer premi del Festival de Música Folk Mallorquina d'Inca.

GENESTRA I ALOMAR, Miquel (1967) Músic de Banda, Director de la Banda de Música d'Inca. Té varies peces instrumentalitzades i ha compost un pasdoble i, juntament amb Sebastià Llabrés, *els Goigs a Santa Cecília* (1991).

GOMILA I AGUILÓ, Antoni (1912) Músic, director, organista. Fou organista de Sant Francesc d'Inca i director del coro. Té distintes composicions modernes i d'estil clà-

sic. Té compost un pasdoble titulat *Chamaco* i un *Himne a Santa Maria la Major* amb lletra de Mn. Santiago Cortès. Actualment viu a Barcelona

GUAL I PLANAS, Bartomeu (11,V,1918) Fou blavet de lluc i tingué com a mestres a Miquel Cerdà i Cabanellas, Miquel Ollers i Fullana i Bartomeu Oliver i Martín. Als 18 anys, fent el servei militar ingressà a la Banda del Regiment de Palma num.36, també toca amb la Banda Municipal d'Inca. Fou fundador de les orquestines *Inca Fax*, *Continental* (Selva), *Caravana* (1950), *Vista Verde...* Compongué música ballable: *Cortijo Vista Verde* (pasdoble)(1962), *Zaragazul* (Torongo-Fandango) *Procopio* (pasdoble), *Pececito de oro* (baión), *Otro invierno en Mallorca* (cançó), *Puebla-Adelfa* (piano), *Baile de cañas*, *Baile de los campanillos*, *Amor en palabras*, *Pío Pérez*, *El Profe*. Les lletres les escrivien els germans Antoni i Manuel Marcos Fernández.

LLABRÉS I FERRER, Pere (24,IV,1932) Franciscà del tercer orde regular. Músic, alumne del conservatori de Mallorca estudià a la Porciúncula, fou ordenat sacerdot a Palma el 1956. Es professor de música i té composts alguns motets eucarístics i Salms.

LLABRÉS I MUNAR, Sebastià (1961) Es professor de l'Escola Municipal de Música d'Inca i músic de la Banda d'Inca. Juntament amb Miquel Genestra ha compost els *Goigs a Santa Cecília* i a més té: *Maringá* (poupurri de carnaval) i està component una introducció per un himne a Inca que escrigué Mn.Bernat Salas.

LLINÀS I CASELLAS, Sebastià (Artà 24,VII,1889 - Inca 15,VI,1921) Franciscà del tercer orde regular i músic. Ordenat de prevere el 1915. Fou superior del convent d'Inca (1920). Com a músic dirigí diferents escolanies i fou organista i professor a Inca. Compongué música religiosa: *Fervent Apòstol d'aquesta terra, que es cantà a les festes del centenari del Pare Rafel Serra, observant de Mallorca* (1921)

LLOMPART I REXACH, Antoni (Inca 31,VIII,1897-Ciutat de Mallorca 14,III,1990) Mestre, Director, Compositor. Es casà a Esporles. Dirigí les bandes de Bunyola, Esporles 1915-1925, Aldeana de Palma 1925-1933, Inca 1939-1945, Consell, Algaida, Alaró. Fou subdirector de la Banda Militar de Palma. Clarinet soliste de la Orquestra Simfònica. Va compondre bastants de pasdobles entre els que hem de destacar: *Fin de fiesta* (1922), *Sagunto*, *Amogávar*, *28 de Línea* (1931), *Antolín* (1935), *Quiebro y gaoneras* (1925), *Manolas*, *Los dos amigos*, *Laberinto 24*, *Pinos de Bellver* (1962), *Fávea*. Compongué, també, diferents marxes militars per cornetes i tambors: *Marte* (1927), *El Tercer Batallón* (1933), *El Glorioso Crucero Canárias* (1937),

MASSOT I BELTRAN, Guillem (Ciutat de Mallorca 1842-1900) Inicià els seus estudis com cantadoret de Santa Maria la Major d'Inca, Tingué per mestre el dominic exclaustrat Pere Andreu Ferragut a qui succeí a la seva mort com organista. Tenia 11 anys. Més tard passa a Ciutat i són els seus mestres el P. Antoni Vanrell i Miquel Tortell. Als 16 anys és nomenat organista de Sant Nicolau. Estudià magisteri a Múrcia, d'on torna a Inca per problemes de salut. Convertit en professor de lletres i música de la Criança, s'estableix definitivament a Ciutat. Tingué una sèrie d'alumnes entre els quals destaquen els seus fills Melcion i Josep, Gabriel Miralles i Pocoví, Antoni Noguera i Balaguer, Miquel Capllonch i Rotger, Josep Balaguer i Vallès, Nicolau Bonnín i Pinya. Té nombroses composicions de tot tipus entre la que destaca els *Laudes per a dos cors i orquestra*, estrenats l'any 1873

PAYERAS I MULET, Francesc (Inca 2,VII,1903-Ciutat de Mallorca 8,V,1964) Músic, organista i compositor. A dins el seu gran afany de saber, també hi tingué lloc la música. Estudià amb Mn. Joan Maria Tomàs i Sabater, del qui fou deixeble predilecte, li dedicà la melodia titulada *Lo violí de Sant Francesc* amb lletra de Mn. J. Verdaguer. Té algunes composicions: *Salve, Parenostre, Recordare Virgo Mater* (1931), *Bendición Sacerdotal* (num.VI-24-25-26)

POU I LLOMPART, Pere. (Inca, 1963) estudià harmonia, contrapunt i fuga amb E. Petrovich i Xavier Carbonell, cursant al mateix temps estudis de piano, flauta i viola. Al llarg del curs 88-89 assistí a les classes del compositor català Carles Guinovart. També ha participat als cursets de Joan Guinjoan, C. Halffter i T. Marco. Es presentà com a músic compositor en el II Encontre de Joves Músics celebrat a Sóller l'any 1986. De les seves obres s'han estrenat: *Axophen, Mirall* per a dues guitarres, *Tocatta i Fuga* per a piano a quatre mans i Sis estudis per a quartet de corda. D'aquesta darrera obra s'ha dit: «es una obra en donde la expresividad y la emotividad juegan un papel muy importante». Fou membre fundador de l'Associació de compositors de les Illes Balears.

RAMIS I BISSELLACH, Rafel (4,XI,1779-1,IV,1838) Prevere. Organista i compositor, fou minyó de Lluc fins el 1799. Ocupà el càrrec de Mestre de Capella de la Parròquia d'Inca i de Lluc. A l'Arxiu de Lluc s'hi troben algunes composicions seves, altres estan a l'Arxiu de Santa Maria la Major d'Inca.

RIPOLL I BAUZÀ, Sebastià (Ciutat de Mallorca 21,VII,1899-Inca 17,I,1959) Músic compositor. Sempre va tocar a la banda d'Inca els instruments de percussió. Una de les seves curolles fou compondre melodies. Entre les que ens ha deixat recordam: *Viva Inca* (pasdoble), *Vals la Constancia, Mazurca, La Margarita, Marcha fúnebre, Una lágrima i Papá* (pasdoble).

RUBERT I BESTARD, Miquel Angel (1957) Cantautor i sicòleg. L'any 1976 gaudeix a Mallorca d'una gran popularitat. A finals de 1985 participà a la *Mostra Musical Illenca* i passa a viure a Barcelona a on treballa. Ha gravat sol els discs: *Mestrestrant* (1977), *Fugida* (1977) i amb altres *¡Abolición!* (1978) i amb el seudònim «Jordi Calafell» *Los grandes éxitos de Lluís Llach* (978). Entre les cançons seves editades: *Per tantes i tantes coses*, *Quatre barres*, *Oliveres del verd camp*, *Fugida*, *Madò Maria...*

SALAS I SEGUÍ, Bernat (Campanet 5,III,1874- Ciutat de Mallorca 21,I,1932) Sacerdot. Organista i Compositor. Encara que sabem que va neixer a Santiani (Campanet) sempre va viure a Inca i els seus pares ho eren. Fou alumne de Joan Albertí, Guillem Massot i Bartomeu Torres. Fou organista de les catedrals de Sevilla i de Ciutat de Mallorca . Es autor d'obres corals i religioses: *himnes, goigs, motets, composicions per piano...* -no copiam la llista ja que són més de seixanta- i d'una *missa* estrenada a la Catedral de Mallorca a gran orquestra. Sense por d'equivocar-nos podem dir que en Salas és un dels millors organistes que ha tingut la nostra illa.

SÀNCHEZ I RODRÍGUEZ, Bonifacio (1967) Músic fundador del grup *Tedeum*, on, a més de ser el vocalista, compona moltes de les cançons que interpreten.

SANTANDREU I MORAGUES, Joan (Geltrú de Vilanova-Barcelona 1907 - Inca 1956) Fou deixeble de Mestre Jaume Albertí. Als setze anys estrenà la seva primera obra que fou una *mazurca*. Dirigí, entre d'altres, les bandes de Petra i Sa Pobla. Es autor de més de cinquanta obres de les quals citam: *Tiempo perdido* (comedia musical) amb lletra de Lluís Estrelrich, *Carlos Compas* (pasdoble) amb lletra d'Antoni Pons i Sastre, *Constancia* (pasdo-ble, *Lágrimas de Pedro* (marxa fúnebre), *Domine non sum dignus* (motete sacre amb acompanyament d'orgue que dedicà «Al gran cantante y amigo Francisco Campins, el dia de la boda de los hijos de nuestro profesor D. Jaime Albertí Ferrer». Fou estrenada per Campins.), *Sucedió en Mallorca* (sarsuela còmica), «Somnis de pescador (*comedia musical*), Ara entram al mes d'abril» (cançó que parla dels aucells de la primavera), *Vinguent d'Arnera* (pasdoble).

La sarsuela *Sucedió en Mallorca* fou estrenada a València en el «Teatro Apolo» per la companya del gran cantant Antón Navarro on obtingué un rotund èxit mantenint-se en cartelera dos mesos i no poguent satisfer la demanda del públic. Semblant èxit obtingué a la presentació en el «Teatro Lírico» de Palma i a Inca.

TORRANDELL I JAUME, Antoni (Inca 17,VIII,1881-Ciutat de Mallorca 15,I,1963) Mestre, pianista i compositor. Molt s'ha escrit referent a Torrandell. Fou alumne del seu pare, de Balaguer, Torres, Tragó, Fontanilla, Viñes i Tournemire. Passa bastants anys a França. La seva *Missa Pro Pace*, per a cor i dos orgues, va ser estrenada l'any 1932 a la Catedral d'Orleans amb gran èxit. L'any 1933 retornà a

Mallorca per motius familiars i aquí va alternar la seva tasca concertista i de compositor -més de 100 composicions- amb una intensa labor didàctica. Destaquen en la seva producció musical, a més de l'esmentada Missa, el *Requiem* per gran orquestra, orgue i cor, estrenat a Palma i a Madrid. *Rapsodia rumanesa*, *Sonata* per violoncel i piano, *Sinfonia* per violí i orquestra i nombroses *obres pianístiques, corals i de cambra*. Es fill il·lustre d'Inca i sens dubte creïm que és el músic més universal que ha donat Mallorca.

VICENS I ROCA, Josep (1,IV,1898-16,III,1928) Fou deixeble predilecte del mestre Antoni Torrandell. Juntament amb D. Antoni Vich fou empresari del Teatre Principal. Formà un trio d'aficionats juntament amb Josep Albadalejo, flauta i músic de Regiment, i Antoni Vich. D'ell coneixem una obra: *Canción Fox* que fou estrenada l'any 1932 a la presentació de la nova Banda d'Inca.

VICENS, Jaume Suposam que era germà de l'anterior però no en tenim cap referència. Sols sabem que era músic compositor i que compongué *Gran marcha* (1932).

4. ELS CANTANTS LÍRICS

Abans de res hem de dir que tant l'Harpa d'Inca com el Cor Seràfic foren cau de cantants que, si bé no destacaren com a solistes, mantingueren viu l'art del cant dins la nostra ciutat i oferiren concerts que deleitaren els bons melòmans inquers.

Vet aquí una llista dels cantants lírics amb una petita resenya de cada un.

CAMPINS MORRO, Francesc. (Inca 1925 - Filadelfia, Estats Units 1987) Tenor. Fou blavet de Lluc. Estudià en el conservatori de Madrid amb Lola Rodríguez de Aragón. El dia 23 de juliol de 1954 donà un recital per Ràdio Nacional d'Espanya, presentat pel P. Antonio Tigar, Censor d'espectacles, amb el següent programa: «Pagliacci» de Leon Cavalla; «Tosca» (Adiós a la vida) de Puccini; «Recuerdos de España» de Torrandell; i «Angel meu». Tornà a Mallorca i es feu molt popular amb un concert setmanal que emetia a Ràdio Mallorca. A Inca solia cantar a Santa Maria la Major -per alguna festa important com per els Patrons- i donà també alguns recitals essent un dels primers el que organitzà la «Peña Truc» en el saló d'actes del «Café-bar Mercantil» acompanyat pel pianista D. Jaume Roig.

Becat pel govern espanyol anà a Itàlia estudiant a Milà i Roma amb el professor Manlio Marcantoni.

El 1958, inicià una gira pels Estats Units i féu concerts al Carnegie Hall i a la Universitat de Miami, entre altres.

Des del 1962, es dedicà a l'ensenyament del cant gregorià a Filadèlfia.

D'ell digué el crític Carlos Walch l'any 1953: «En un futuro próximo, Campins será uno de los mejores tenores dramáticos».

GRAU I MONTANER, Joan. (Inca) Dia 17 de maig de 1958 amb motiu de la constitució oficial de l'Agrupacion Artística «Pindaro» a l'Ateneu Catòlic de San Gervaci, sota la direcció de Magda Badals i Teodoro Grassó intervingué en un festival que La Vanguardia qualifica de «brillante» i a més diu: «obtuvieron una actuación irreprochable los artistas, distinguiendose de un modo especial en «La Reina Mora», el tenor Juan Grau».

LLABRÉS I MUNAR, Joana Ma. (Inca, 1963) Soprano. Es llicenciada en Història de l'Art. Començà de molt jove fent estudis bàsics de música. Es dedicà al violí i a la flauta travessera passant després als estudis de cant primer amb Silvia Corbacho i després al Conservatori amb Francesca Quart. Ha participat diverses vegades en els cursos de Tècnica interpretativa amb el baríton francès Jacques Calatayut a Panticosa. Ha col·laborat amb distintes corals, actuant al Teatre Principal de Palma, a l'Auditorium i a distintes esglésies. Am el grup solistes espanyols ha enregistrat un C.D. Es membre fundadora del grup «Camerata Vocale».

POU LLOMPART, Pere (Inca, 1963) Tenor. Traslladat a Palma, va començar la seva formació musical amb estudis de cant amb Francisca Quart, després continuà a València, Barcelona i actualment a Freiburg amb Wienpied Toll. (Vegeu biografia de compositors).

REINOSO I AGUILÓ, Miquel (Inca, 1934) Tenor, Destacat solista a la Capella Seràfica d'Inca, la seva veu s'ha deixat sentir a molts concerts donats per l'Harpa d'Inca. En els anys que a Inca es representava per Nadal «*Pastores a Belén*» tenia un paper destacat.

ROSSELLÓ I CORRÓ, Pilar (Inca, 1967) Soprà. Es la cantant solista més novella de la nostra Ciutat. Canta amb l'Harpa d'Inca i ha donat diversos recitals acompanyada per la també jove pianista Maria Magdalena Aguiló.

ROSSELLÓ I MUNAR, Joan (Inca, 1929) Bariton. Destacat solista, també, de «*Pastores a Belén*». Canta a l'Harpa d'Inca i, com a bon afeccionat a la cançó lírica, no defuig d'amenitzar tertúlies i festivals on la seva col·laboració és sol·licitada.

5. FONTS

Fons documental Centre de Recerca i Documentació Històrico-Musical de Mallorca

BIBLIOGRAFIA

- Col·lecció «Ximbellí» (Editats per Santiago Cortès i Forteza).
 DURAN I COLI, Lloç Maria. *L'Harpa d'Inca* (Mallorca, 1982)
 FIOL, Gabriel-MAICAS, Lluís. *Aproximació a la Bibliografia d'Inca* (Inca 1980)
 FORTEZA I FORTEZA, RAFEL. *Fichas para una historia Musical Mallorquina* (Inèdit, Biblioteca Bartomeu March)
 FORTEZA I FORTEZA, Rafel i PARETS I SERRA, Joan. *Catàleg de Músics Compositors mallorquin i llurs obres* (Inèdit, Centre de Recerca)
 GRAN ENCICLOPÈDIA DE MALLORCA. Promomallorca Edicions S.A.
 GUAL TRUYOLS, Simón. *Un siglo de la historia de Inca a través de su guarnición militar 1879-1986* (Palma de Mallorca 1986)
 HOMENATGE a la venerable memòria de Mossèn Bernat Salas Seguí, compositor mallorquí i eminent organista a tres catedrals espanyoles (Inca, 1936)
 PARETS I SERRA, Joan, *Les Bandes de Música* en «Palau Reial, 1» 8 (1987) 28-33
 PARETS I SERRA, Joan, *Els Orgues-Històrics d'Inca Dijous* 12, XI, 1986 p. 14
 PARETS I SERRA, Joan-ESTELRICH I MASSUTÍ, Pere-MASSOT I MUNTANER, Biel *Diccionari de Compositors Mallorquins (Segles XV-XIX)* (Mallorca, 1987)
 PARETS I SERRA, Joan-CARBONELL I CASTELL, Xavier-MASSOT I MUNTANER, Biel-ESTELRICH I MASSUTÍ, Pere. *Els Ministrils i els Tamborers de la Sala* (Palma, 1993)
 PIERAS SALOM, Gabriel *Arxiu parroquial d'Inca. Notes sobre l'actual orgue Dijousdes* del 13 d'abril a l'11 de maig de 1978, sempre a la p. 12 i també el 12 de juny de 1980, p. 12.
 PIERAS SALOM, Gabriel. *Breu Història d'Inca* (Inca, 1986)
 QUETGLAS MARTORELL, Andrés. *Estampas de ayer comentadas hoy* (Inca, 1982)
 REGLAMENTO de la Banda Municipal de Inca (Inca s.d.)
 TORRANDELL, Bernat. *Antonio Torrandell, Músico contemporáneo* (1954)
 VICH CLADERA, Antonio. *Recuerdos de antaño* (Palma de Mallorca s.d.)

REVISTES

- Ca-Nostra
 Ciudad
 Inca Revista
 Programes Dijous Bo (Ajuntament d'Inca)
 Programes Festes Patronals (Ajuntament d'Inca)
 Revista «El Colegial»
 Revista «El Heraldo de Cristo»
 Setmanari «Dijous»